

نبی ﷺ

روانشناسی تربیتی

تألیف:

داود معنیان

نادیا مدنی پور

۱۳۸۷

سرشناسه : معنیان، داود، ۱۳۵۳

عنوان و نام پدیدآور: روانشناسی تربیتی / تألیف داود معنیان، نادیا مدنی پور

مشخصات نشر : تهران: سفیراردهال، ۱۳۸۶.

مشخصات ظاهری : ۱۲۸ص: جدول.

شابک : ۱۷۰۰۰ ریال : ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۰۶۹-۸-۴

وضعیت فهرست نویسی: فیا

موضوع : روانشناسی تربیتی.

موضوع : آموختن - روانشناسی - یادگیری.

شناسه افزوده : مدنی پور، نادیا، ۱۳۵۴-

رده بندی کنگره : ۵۷ م / ۱۰۵۱ LB

رده بندی دیویی : ۳۷۰ / ۱۵

شماره کتابشناسی ملی : ۱۱۴۲۳۵۴

روانشناسی تربیتی

انتشارات سفیراردهال

مؤلفان: داود معنیان - نادیا مدنی پور

ناشر: سفیراردهال

نوبت و سال چاپ: اول - بهار ۱۳۸۷

شمارگان: ۲۲۰۰ جلد ♦ شماره نشر: ۲۳

چاپ: هنر و فن قم ♦ لیتوگرافی: نویس ♦ صحافی: شعر

ناظر فنی چاپ: سید حسین عابدینی اردهالی

قیمت: ۱۷۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۰۰-۹۰۰۶۹-۸-۴

© حق چاپ، ۱۳۸۷، سفیراردهال

سخن ناشر

اگر به قلمرو دانش در سده‌ی بیستم نگاهی کوتاه بیندازیم، آنچه که در نگاه نخست جلوه می‌کند این است که انحصار آن در دست چند کشور محدود بوده است. اما در هزاره‌ی نو انحصار دانش شکسته شده است و کشورهای پیشرو آسیایی مانند چین، ژاپن و هند در رشته‌هایی گوی دانش را ربوده‌اند. اگر در گذشته در صنعت، مهندسی معکوس دستاوردی برای تولید فراهم می‌آورد، امروزه شیوه‌های نوین برای تحقیقات کاربردی و بنیادی به کار گرفته می‌شود. همین دگرگونی‌ها در دانش‌های انسانی همچون روان‌شناسی نیز اثرگذارند. روان‌شناسی امروز دست‌خوش دستاوردهایی و رای آنچه یونگ می‌پنداشت، شده است.

بر همین مبنا مراجع دانشگاهی نیز در سرفصل‌های خود سال به سال دست‌خوش تغییرات چاره‌ناپذیرند و همین دگرگونی‌هاست که سبب توسعه‌ی انسانی در طی هزاره‌ها شده است.

در ایران هم‌زمان با ورود دانش‌های نو در زمان عباس میرزا نهضت ترجمه به راه افتاد و مراکز دانش‌پروری آن زمان برگردان کتاب‌های درسی روز دنیا به زبان فارسی را یکی از اصول کاری خود قرار دادند. از آن روز تا به حال کتابهای بسیاری برای رفع نیازمندی‌های دانشجویان و دانش‌پژوهان ترجمه و تألیف شده است.

اگر به دوره‌های چهارگانه‌ی مواجهه‌ی ایرانیان با دنیای غرب (نادیده‌انگاری - بهت - خودیافت - خودآگاهی) بنگریم اکنون بیشتر لایه‌های اجتماعی در دوره‌ی چهارم به سر می‌برند گواه این مدعا نگارش کتاب‌های تألیفی در حوزه‌ی دانش و فناوری توسط دانش‌پژوهان ایرانی است.

کتابی که پیش رو دارید یکی از همین کتاب‌ها است که به یکی از کهن‌ترین مقوله‌های روانشناسی می‌پردازد. امید که در نظر دانش‌ورزان این مرز و بوم پذیرفته آید.

سید حسین عابدینی ارده‌آلی

فهرست مطالب

عنوان	صفحه
مقدمه.....	۷
موضوع روانشناسی تربیتی.....	۸
اهداف روانشناسی تربیتی.....	۹
مکتب‌های روانشناسی.....	۱۰
یادگیری.....	۱۶
یادگیری و عملکرد.....	۱۸
یک تعریف تغییر یافته از یادگیری.....	۱۹
- شرطی سازی کلاسیک.....	۲۰
- شرطی سازی وسیله‌ای.....	۲۱
نخستین اندیشه‌های مربوط به یادگیری.....	۲۲
- افلاطون.....	۲۲
- ارسطو.....	۲۳
نخستین مکتب‌های روانشناسی.....	۲۴
- اراده‌گرایی.....	۲۴
- ساخت گرایی.....	۲۵
- کارکرد گرایی.....	۲۶
- رفتار گرایی.....	۲۷
نظریه‌های کارکرد گرایی.....	۲۸
نظریه‌های تداعی گرایی.....	۳۱
نظریه‌های شناختی.....	۳۴
کاربرد آموزشی نظریه‌های یادگیری در کلاس درس.....	۳۶
هدف‌های روانشناسی پرورشی.....	۴۰
مراحل فعالیت‌های آموزشی.....	۴۲
طرح هفت مرحله‌ای هدف‌گزینی.....	۴۷
هدف‌های پرورشی.....	۵۰

۵۵	روش میگر برای تهیه هدف‌های دقیق آموزشی.....
۵۶	روش گرانلاند برای تهیه هدف‌های آموزشی.....
۵۶	روش گانه، بریگر، و دیگر برای تهیه هدف‌های آموزشی.....
۵۷	انواع هدف‌های آموزشی.....
۵۹	طبقه‌بندی هدف‌های آموزشی.....
۵۹	- حوزه شناختی.....
۶۲	- حوزه عاطفی.....
۶۳	- حوزه روانی - حرکتی.....
۶۵	شکل‌های اساسی یادگیری.....
۶۶	بازده‌های یادگیری.....
۷۱	سبک‌های یادگیری.....
۷۱	نظریه‌های مختلف انگیزش.....
۷۴	برانگیختگی و یادگیری.....
۷۶	روش آموزش سخنرانی یا روش آموزش مستقیم.....
۸۱	فواید روش سخنرانی.....
۸۲	آموزش با روش بحث گروهی.....
۸۸	روش آموزش اکتشافی.....
۸۸	آموزش برای یادگیری در حد تسلط.....
۹۰	حافظه.....
۹۲	فرحافظه.....
۹۴	انواع حافظه.....
۱۰۱	هوش.....
۱۰۴	آزمون‌های هوش.....
۱۰۶	رشد زبان.....
۱۱۰	خواندن.....
۱۱۵	محیط و رفتار فرد.....
۱۱۹	احتیاجات اساسی.....
۱۳۱	اصول کلی مدیریت کلاس.....
۱۳۳	ارزشیابی مرحله‌ای.....
۱۳۴	ارزشیابی پایانی.....
۱۳۵	ارزشیابی تعیینی.....
۱۳۵	ارزشیابی تشخیصی.....

۱۳۵	آزمون
۱۳۶	انواع آزمون
۱۴۱	مجموعه سؤالات
۱۵۹	پاسخ کلیدی مجموعه سؤالات

www.ketab.ir

مقدمه

روانشناسی تربیتی عبارت از بررسی اصول و قواعد روانشناسی و اجرای آنها در جریان‌های تربیتی است. یکی از اموری که در روانشناسی مورد بحث قرار می‌گیرد احتیاجات اساسی و بدنی و روانی افراد است. از جمله احتیاجات اساسی چنانچه خواهیم دید احتیاج به بستگی و تعلق به گروه است. افراد در دوره‌های مختلف زندگی برای حفظ موقعیت خویش نیاز به گروه دارند. تعلق به گروه چه در خانواده، چه میان هم‌سن‌ها، چه میان همکاران و چه در میان دوستان در حفظ حیثیت اجتماعی افراد کاملاً مؤثر است. معلم با توجه به این امر باید مراقبت نماید که وضع اجتماعی هر یک از بچه‌ها در کلاس و مدرسه مشخص باشد و به محض اینکه دید بچه تنها به سر می‌برد یا از گروه طرد شده است باید به بررسی علل آن پردازد و برای سازش دادن آن بچه به وضع دیگران اقدام کند.

در مورد یادگیری نیز اصولی از قبیل اصل یا اصول آمادگی، اصل فعالیت و نظائر آنها مورد توجه روان‌شناسان است. معلم باید ابتدا این اصول را فرا گیرد و بعد آنها را در موقعیتهای مختلف یادگیری چه در کلاس و چه خارج از کلاس به کار نبرد. (شریعتمداری، ۱۳۷۴)

به بیان ساده، روانشناسی تربیتی آن بخش از روانشناسی است که به کاربرد اصول روانشناسی در موقعیتهای آموزشی و پرورشی اختصاص یافته است. روانشناسی تربیتی نقشه‌ای است که هدفهای خاص روش‌های تحقیقاتی و زیر بنایی ویژه خود را دارند. (خرازی، ۱۳۸۳)

از آنجا که مهم‌ترین فعالیت‌های وابسته به پرورشی را یادگیری و

آموزش تشکیل می‌دهند، اکنون روانشناسی پرورشی عمدتاً به مطالعه ویژگی‌های یادگیرندگان، یادگیری و آموزش می‌پردازد. (سیف، ۱۳۷۹)

موضوع روانشناسی تربیتی:

Lindgern مؤلف کتاب روانشناسی تربیتی در کلاس معتقد است که هدف روانشناسی تربیتی فهم صحیح‌تر «تعلیم و تربیت» است به نظر او موضوع روانشناسی تربیتی سه جنبه عمده تعلیم و تربیت می‌باشد:

یادگیرنده

یادگیری

موقعیت یادگیری یا عوامل و شرایطی که در یادگیرنده و جریان یادگیری تأثیر می‌کند.

باید توجه داشت که برای فهم صحیح تعلیم و تربیت و مبانی آن اصول روانشناسی نقش عمده‌ای را اجرا می‌کند. اما تحقیقات جامعه‌شناسی و بررسی زمینه‌های فرهنگی و توجه به مبانی علوم و فلسفه نیز در فهم تعلیم و تربیت کمک شایانی به ما می‌کند.

Comminus عقیده دارد که در روانشناسی تربیتی امور زیر باید مورد

بحث واقع شود:

رشد و پیشرفت انسان، این قسمت شامل اصول رشد، تأثیر وراثت و محیط، محرک‌ها، هوش، سایر استعدادها، رغبت‌ها و اختلافات فردی می‌باشد.

یادگیری - ماهیت یادگیری، عوامل مؤثر در یادگیری، چگونگی تحریک یادگیرنده، یادگیری مهارت‌ها، استنتاج و حل مسئله، یادگیری طرز برخورد‌ها یا نظر‌ها، اجرای اصول یادگیری در موارد درسی و انتقال یادگیری. علاوه بر این امور، راهنمایی، اداره، کنترل و ارزش سنجی یادگیری هسته و یا اساس کار روانشناسی تربیتی است. جریان یادگیری به

طور محسوس رشد روانی را نشان می‌دهد.

شخصیت و سازگاری، مفاهیم وسیع مربوط به جنبه‌های متعدد شخصیت بچه در سازگاری‌های اجتماعی و روانی شاگرد و معلم، سازگاری بچه‌های استثنایی، تربیت منش و تأثیر متقابل جنبه اجتماعی با جنبه‌های بدنی عقلانی و عاطفی رشد را در نظر گرفت.

اندازه یادگیری و ارزش سنجی، اصول اندازه گیری و تست، و اجرای آنها در اندازه گیری هوش و سایر استعدادها فعالیت درسی - سازگاری و اجرای نتایج این گونه آزمایشها در کار مدرسه.

تکنیک و روش‌های روانشناسی تربیتی، روانشناسی تربیتی به عنوان یک رشته علمی برای مطالعه مسائل تربیتی روش و تکنیک‌هایی به وجود آورده است. متدهای روش‌های آماری و تحقیق قسمت مهمی از این موضوع است. (شریعتمداری، ۱۳۷۴)

اهداف روانشناسی تربیتی (پرورشی):

کسب دانش‌ها و مهارت‌های لازم درباره اصول و مبانی روانشناسی پرورشی به عنوان یک علم.

کسب توانایی تشخیص، تحلیل و تغییر مسائل و مشکلات تحصیلی و اجتماعی دانش آموزان.

کسب توانایی حل کردن مسائل و مشکلات تحصیلی و اجتماعی دانش آموزان در محیط آموزشگاه.

آشنا شدن با نظریه‌ها، قوانین و اصول روانشناسی یادگیری و انگیزش.

کسب توانایی استفاده از نظریه‌ها و قوانین یادگیری و انگیزش در طراحی فعالیت‌های آموزشی.

کسب دانش‌ها و مهارت‌های مربوط به روش‌ها و فنون آموزش کسب توانایی استفاده از آنها در آموزش موضوعات درسی.

آشنا شدن با منابع و مآخذ گوناگون روانشناسی پرورشی و زمینه‌های وابسته و کسب توانایی استفاده از آنها.
 علاقه‌مند شدن به موضوعات و مباحث مختلف روانشناسی تربیتی.
 (سیف، ۱۳۷۶)

مکتب‌های روانشناسی:

مکتب ساختمانی structuralism:

پیروان این مکتب موضوع روانشناسی را شعور یا خودآگاهی می‌دانستند. به نظر آنها از طریق مطالعه درونی می‌توان طرز تشکیل شعور یا خودآگاهی را مورد مطالعه قرار داد. شعور از احساس، تخیل، عواطف و تفکر شروع شده. این گونه امور را از طریق روش درونی می‌توان مورد مشاهده قرار داد. اعمال پیچیده ذهن از اعمال ساده تشکیل شده است و از راه تحلیل می‌توان احساس‌هایی که اعمال پیچیده ذهن از آنها تشکیل شده است، مشخص نمود که شعور و ذهن یکی است.

این مکتب به سبب عدم آگاهی از مکانیسم دستگاه عصبی در تحقیقات مربوط به فیزیولوژی چندان پیشرفت نکرد و به علت اینکه شعور یا خود را مورد مطالعه قرار می‌داد و با اعمال مشاهده چندان توجهی نداشت از طرف دیگر اموری از قبیل اختلاف فردی، تست‌های روانی در زمینه‌های استعداد‌های مختلف و یادگیری در حیوان را خارج از قلمرو شناسایی می‌دانست. همین امر سبب شده این مکتب در امریکا کمتر مورد توجه قرار گیرد. فقدان جنبه‌های عملی و اجرایی آن نیز در بی‌علاقه‌گی روان‌شناسان امریکایی نسبت به این مکتب مؤثر بود.

مکتب فونکسیون یا عمل:

پیروان این مکتب معتقدند که نباید فقط به مطالعه آنچه در شعور یا وجدان جریان دارد پرداخت، بلکه باید محیط را نیز مورد توجه قرار داد.